

ΝΗΣΟΣ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ ΦΟΡΤΩΜΕΝΗ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΑ

Κείμενο: Θεόφιλος Μπασγιουράκης

Φωτογραφίες: Άννα Καλαϊτζή, Φωτ. αρχείο Costa Navarino

Η πρώτη εικόνα της Σφακτηρίας αιφνιδιάζει την όρασή μας. Το σχήμα της είναι ολότελα ασυνήθιστο: μια γλώσσα στεριάς, μακρόστενη σαν λόγχη, με ακτές αλίμενες, απότομες, κοφτές. Που ορθώνονται με υπεροψία και απαγορεύουν την θέαση των ανοιχτών οριζώντων του Ιονίου. Αυτό το ενοχλητικό εμπόδιο όρασης, ωστόσο, είναι ο μόνιμος προστάτης του όρμου του Ναβαρίνου, ο πιο αποτελεσματικός φυσικός κυματοθραύστης απέναντι στους ανέμους του πελάγους: τον πουνέντε, τον μαΐτρο, τον γαρμπή. Μόνον ο νοτιάς έχει το προνόμιο να εισχωρεί ελεύθερα και να ταραάζει την ηρεμία του όρμου. Μα κι αυτός, όταν αρχίζει να βαριέται την κλεισούρα, ξαναβγαίνει στο πέλαγος, μεταμφιεσμένος σε βοριά. Κάποιοι τέτοιοι καιροί, βοριάδες και νοτιάδες, ευθύνονται που αποτύχαμε τα τελευταία χρόνια να επισκεφθούμε την Σφακτηρία.

Ένα παράθυρο στο Ιόνιο. Το εντυπωσιακό άνοιγμα στους βράχους του Τσιχλή-Μπαμπά, του πρόσθεσε το όνομα "Τρυπητό".

ΝΗΣΙΔΑ «ΠΥΛΟΣ» ή «ΤΣΙΧΛΗ-ΜΠΑΜΠΑΣ»

-Σήμερα είμαστε τυχεροί, λέει ο καπετάνιος μας ο **Τάκης**. Μετά από τόσες μέρες φουρτούνας μπουνιατσάρισε ο καιρός, θα μας αφήσει να πάμε στην Σφακτηρία.

Πηδάμε στο «ΣΑΝΤΙΝΟ», ένα ταχύπλοο εντεκάμετρο σκαρί. Βγαίνουμε από το λιμάνι της Πύλου με κατεύθυνση Δ-ΝΔ. Στην μπούκα του όρμου, έξω από το νότιο άκρο της Σφακτηρίας, βρίσκεται το νησιδάκι **Πύλος** ή **Τσιχλή Μπαμπά** ή **Φανάρι**, απροφύλαχτο κι εκτεθειμένο σε όλους τους καιρούς.

-Χωρίς καλό καιρό δεν ερχόμαστε εδώ, λέει ο καπετάνιος, καθώς πλησιάζουμε στο νησιάκι. Είναι όμως η πρώτη, απαραίτητη στάση, πριν συνεχίσουμε για την Σφακτηρία. Γιατί στην κορυφή του Φαναριού είναι στημένο το **Μνημείο των Γάλλων**.

Ήδη οι λεπτομέρειες του μικρονησιού διαγράφονται καθαρά. Στο ψηλότερο σημείο του και περίπου στο κέντρο, διακρίνεται το λευκό **Μνημείο των Γάλλων**. Λίγο

Οι άγιες "Κουτσούνες" ανάμεσα στο "Τσιχλή-Μηριά" και την Σφακτηρία, όπου και ο περίφημος "Δίαυλος του Άρη".

βορειότερα, ο συμπαγής όγκος σχηματίζει ένα στενό, διαμπερές άνοιγμα στην ανοιχτωσιά του Ιονίου.

-Γι' αυτή την τρύπα το ονομάσαμε και «**Τρυπητό**», εξηγεί η **Κατερίνα**, αδελφή του Τάκη και βοηθός του στην κρουαζιέρα.

-Κι εκείνοι οι δύο βράχοι, μετά το **Τρυπητό**, λέγονται «**Κουτσούνες**» συμπληρώνει ο Τάκης. Το στενό πέρασμα, ανάμεσα στις Κουτσούνες και τον κάβο «**Κυπρί**» της Σφακτηρίας, είναι ο «**Δίαυλος του Άρη**».

Παρατηρούμε το επικίνδυνο, γεμάτο παγίδες στενό, με θαυμασμό. Απ' αυτό το «μάτι της βελόνας» κατάφερε να περάσει με απίστευτο τρόπο και να γλυτώσει στις **26 Απριλίου του 1825**, το πλοίο «**Άρης**» του ναυμάχου **Τσαμαδού**. Νωρίτερα ο Άρης είχε προκαλέσει μεγάλες ζημιές στις φρεγάτες και τα μπρίκια του Τουρκοαιγυπτιακού στόλου, που πολιορκούσε το Νικόκαστρο της Πύλου. Ήδη όμως το σκάφος μας ποδίζει στο μολάκι του «Φαναριού». Μια απότομη σκάλα με **134** σκαλοπάτια τιθασειύει την απόκρημνη πλαγιά και μας βγάζει 40 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, στα ψηλώματα του νησιού.

20 μέτρα παραδίπλα δεσπόζει το εκπληκτικό, μαρμάρινο μνημείο των Γάλλων. Στην ΒΑ πλευρά του μνημείου που αγναντεύει την Πύλο, είναι υπέροχα σκαλισμένες στην μνήμη των **185** Γάλλων που τραυματίστηκαν ή φονεύθηκαν στις **20 Οκτωβρίου του 1827** στην **Ναυμαχία του Ναβαρίνου**. Ήταν τότε, που η πολύ μικρότερη συμμαχική δύναμη των **Άγγλων** με τον αντιναύαρχο **Κόδριγκτον**, των **Γάλλων** με τον υποναύαρχο **Δεριγνύ** και των **Ρώσων** με τον υποναύαρχο **Χεύδεν**, καταναυμάχησε τον τουρκοαιγυπτιακό στόλο του Ιμπραήμ. Ο **Γιάννης Μπίρης** αναφέρει για την ναυμαχία: (1)

«Από τις 2:30 το μεσημέρι μέχρι τις 6 το απόγευμα, στην σκληρή Ναυμαχία οι απώλειες ήταν μονόπλευρες: **174** νεκροί και **475** τραυματίες από το συμμαχικό στόλο χωρίς καμία απώλεια πλοίου. Αντίθετα, οι Οθωμανικές απώλειες, σύμφωνα με τον Κόδριγκτον, ήταν **6.000** νεκροί και **4.000** τραυματίες, με **60** πλοία να «κοσμούν ακόμα και σήμερα το

(1) **ΧΩΡΑ, ΠΥΛΟΣ, ΜΕΘΩΝΗ» ΑΘΗΝΑ 2005**

Το απόκρημο και τελείως βραχώδες νότιο άκρο της Σφακτηρίας.

Απέναντι: το εντυπωσιακό Μνημείο του Σανταρόζα.

βυθό της θάλασσας στην ανατολική πλευρά της Σφακτηρίας!

...Το θέαμα μετά την Ναυμαχία ήταν από τα σπανιότερα της ιστορίας: 27 πλοία κατεναυμάχησαν και ακρήστευσαν 89!»

...Το αποτέλεσμα της Ναυμαχίας είναι σίγουρα μια λαμπρή στιγμή στην Νεώτερη Ελληνική Ιστορία, αφού επέβαλε την διεθνή αναγνώριση του Ελληνικού Κράτους.

Η ίδια αναφορά στους Γάλλους πεσόντες ναύτες και στρατιώτες, αλλά στην ελληνική γλώσσα, είναι χαραγμένη το **1890** στην αντίθετη, ΝΔ πλευρά του μνημείου. Κατευθυνόμαστε προς το νότιο τμήμα του νησιού. Το έδαφος είναι πετρώδες, τραχύ και ελαφρά επικλινές, κατάσπαρτο από θαμνώδεις σχοίνους και μερικές αγριελιές. Ανάμεσά τους, προσπαθούν μάταια να ορθώσουν το χαμηλό κορμί τους, λιγοστά δέντρα τραχείας πεύκης. Κανένα δεν είναι όρθιο. Όλα γέρνουν υποταγμένα στους σφοδρούς πελαγίσιους ανέμους, που πολλές μέρες το χρόνο σαρώνουν το μικρονήσι. Να κι ένας στρουμπουλός αγριοκούνελος που πετάγεται απ' τους θάμνους.

Να, πιο κάτω, κι ο ερειπωμένος φάρος, και μια καλοχτισμένη στέρνα βρόχινου νερού.

Μετά από 200 περίπου μέτρα φτάνουμε στο νότιο άκρο του νησιού. Επιστρέφουμε στο μνημείο και παίρνουμε ένα ομαλό μονοπάτι προς την αντίθετη κατεύθυνση. 150 σχεδόν μέτρα μετά καταλήγουμε στο βόρειο άκρο της νησιδούλας. Ακριβώς από κάτω χάσκει εντυπωσιακά ο «Δίαυλος του Άρν», με τις δύο εχθρικές κι επικίνδυνες «Κουτσούνες».

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑΣ

Στο σκάφος και πάλι, βάζουμε πλώρη για Σφακτηρία. Μετά το νότιο ακρωτήριο Κυπρί εξελίσσεται η ακτογραμμή απόκρημνη και βραχώδης. Πάνω από τη γραμμή των αλληπάλληλων βράχων το έδαφος έχει κυριολεκτικά καταληφθεί από τόσο πυκνούς θάμνους και πευκοδάση, ώστε μόλις και μετά βίας διακρίνουμε ανάμεσά τους το δεύτερο μνημείο. Είναι αυτό που στήθηκε το **1959** προς τιμήν των **Ελλήνων** πεσόντων στη «**Μάχη της Σφακτηρίας**»,

Βαδίζοντας στο σκιερό μονοπάτι με τους ευκαλύπτους.

με τα ονόματα του **Σαχίνη**, του **Αναγνω-σταρά** και του **Τσαμαδού**.

Ο μικρός μόλος με τα ρηχά νερά δεν εγγυάται την ασφαλή προσέγγιση του μεγάλου σκάφους στη ακτή. Έτσι συνεχίζουμε βορειότερα και μερικές εκατοντάδες μέτρα μετά συναντάμε το **Μνημείο του Σανταρόζα**. Είναι η μαρμαρίνη στήλη που έστησε το Ιταλικό κράτος στη μνήμη του μεγάλου Ιταλού φιλέλληνα κόμη Σανταρόζα, που έχασε τη ζωή του στο πλευρό των Ελλήνων στις **26 Απριλίου 1825**, στη **Μάχη της Σφακτηρίας**. Είναι συγκλονιστικό το μνημείο με τη μορφή του φιλέλληνα και το ανάγλυφο άγαλμα της Νίκης με το δάφνινο στεφάνι πάνω στους άγριους βράχους, δύο μόλις μέτρα πάνω από την επιφάνεια του νερού. Είναι εδώ ακριβώς, που πριν από 190 περίπου χρόνια, βρέθηκε μετά τη μάχη να επιπλέει το άψυχο κορμί του μεγάλου αλλά τόσο ψυχωμένου φιλέλληνα Ιταλού. Η μνήμη του παραμένει αιώνια όπως και

η ευγνωμοσύνη όλων των Ελλήνων.

Συνεχίζουμε να παραπλεύουμε τη βραχώδη ακτογραμμή. Λίγο πιο πάνω, έτσι σαν απρόσμενη παρένθεση ανάμεσα στους βράχους, ξεπροβάλλει μια αμμουδίτσα, με άνοιγμα περίπου 30 μέτρων. Από πάνω της ορθώνονται κάθετοι βράχοι, τα λεγόμενα «**ψηλόβραχα**». Είναι συμπαγείς κοκκινόγκριζοι ασβεστόλιθοι, ύψους τουλάχιστον 40 μέτρων. Με την κατάλληλη προεργασία και σήμανση θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ιδανικό αναρριχητικό πεδίο σ' αυτό το ιστορικό νησί. Κάτω από τους βράχους η θάλασσα είναι τελείως ακύμαντη, μια πελώρια φυσική πισίνα με πρασινογάλαζα νερά, απόλυτα διαυγή.

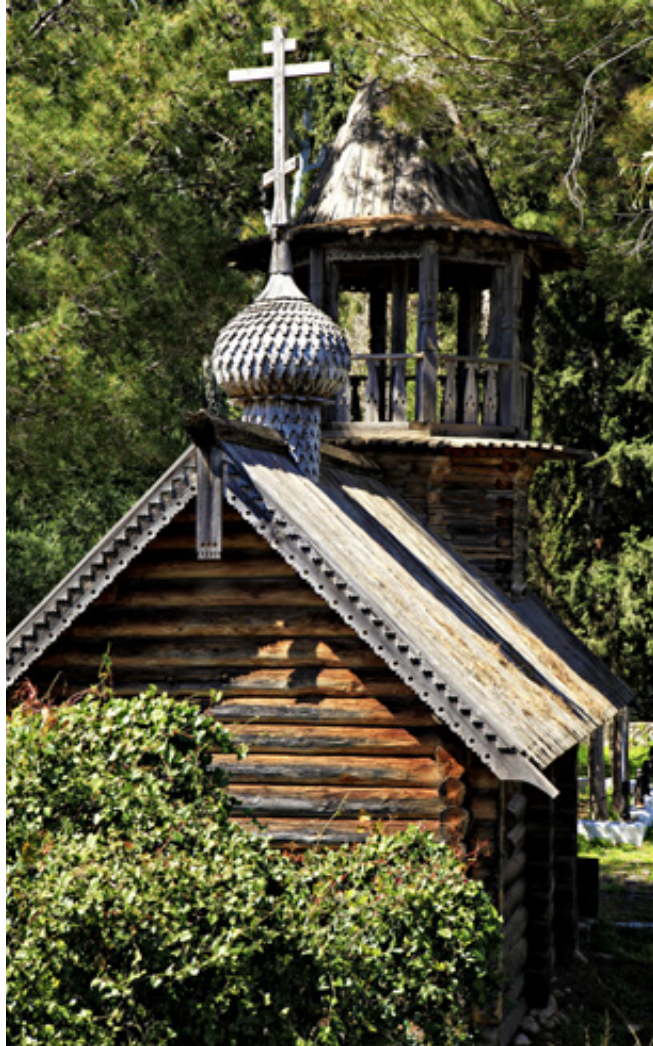
Αλίμενη, βραχώδης πάντα ακτή, συνεχίζει σε ευθεία σχεδόν γραμμή. Μερικά λεπτά μετά φτάνουμε σ' έναν μεγάλο, περιπονημένο μόλο, στο κέντρο περίπου του νησιού. Βγαίνουμε στη στεριά. Ένας θαυμάσιος λιθόστρωτος δρομίσκος, σκιασμένος από πανύψηλους ευκαλύπτους,

μας οδηγεί σ' ένα λεπτό, αρχικά στο ξωκλήσι της **Αναλήψεως**, με πολλές εξωτερικές φθορές. Κατά τον Γ. Μπίρη (ο.π.), κτίστηκε με την Απελευθέρωση, στη θέση παλιού Βυζαντινού ναϊδρίου, που κατά τα γεγονότα του 1825 χρησιμοποιείτο ως μπαρουταποθήκη. Στο τέλος της μάχης, ο Ρουμελιώτης αγωνιστής **Κιρτσάλης** κατέφυγε εκεί και σαν άλλος Σαμουήλ ανατινάχτηκε μαζί με συναγωνιστές του. Δίπλα βρίσκεται το **Μνημείο των Ρώσων**, κατασκευασμένο από την Ρωσίδα **Βασίλισσα Όλγα**, το **1872**. Κοντά του υπάρχει, από το **1997**, το κατασκευασμένο από κορμούς δέντρων, ρωσικού ρυθμού εκκλησάκι του **Αγίου Νικολάου**. Ανεγέρθηκε για τα 170 χρόνια από την Ναυμαχία του Ναβαρίνου, με δαπάνη του ομογενούς **Τσάχωφ Μιχαήλ**, σε συνεργασία με την εν Ελλάδι **Ρωσική Πρεσβεία** και τον **Δήμο Πύλου**.

Μετά τα μνημεία του 19ου αιώνα στην Σφακτηρία, έρχεται η στιγμή να αναζητήσουμε τα απομεινάρια του αρχαίου παρελθόντος του νησιού. Ξεκινάμε από τον μόλο με νότια κατεύθυνση. Αρχικά το μονοπάτι είναι φαρδύ, χορταριασμένο και σκιερό, κάτω από ευκάλυπτους, σχοίνους, πικροδάφνες και κυπαρίσσια. Είναι μια όαση αληθινή. Σε 2' λοξεύουμε δεξιά ανηφορικά. Ήδη αποκτούμε πορεία Δ.ΒΔ.

Το μονοπάτι γίνεται πετρώδες αλλά πάντα ευχάριστο και βατό. Βγαίνοντας από την δασική βλάστηση, ξανοίγει ο ορίζοντας, αποκαλύπτεται σε απόσταση 300-400 περίπου μέτρων, η δυτική ακτογραμμή. Είναι τελείως βραχώδης αλλά επίπεδη σχεδόν, χωρίς υψομετρικές διαφορές. Ομαλή είναι και η έκταση γης που μεσολαβεί ως την ακτή. Είναι καλυμμένη από διάσπαρτους θάμνους και πευκοδάσος τραχείας πεύκης.

Μεσημεράκι. Ο υδράργυρος ανεβαίνει. Αναρωτιόμαστε πώς να' ναι οι συνθήκες το καλοκαίρι. Πλησιάζουμε στο υψηλότερο σημείο της Σφακτηρίας. Ανάμεσα στην θαμνώδη βλάστηση διακρίνουμε κατάλοιπα της αρχαίας οχύρωσης. Το μονοπάτι γίνεται ολότελα πετρώδες, με τοίχο στην εξωτερική πλευρά. Μοιάζει ν' αποτελεί τμήμα του οχυρωματικού περιβόλου της αρχαίας ακρόπολης του νησιού.

Ο πολύ άνετος και ασφαλής τσιμεντένιος μόλος στην Σφακτηρία. Από εδώ αρχίζει το λιθόστρωτο δρομάκι προς το ξύλινο εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου, με εμφανείς επιδράσεις από την αρχιτεκτονική της ρωσικής ναοδομίας.

40 λεπτά μετά την αναχώρησή μας απ' το Μνημείο των Ρώσων βρισκόμαστε στην κορυφή της Σφακτηρίας, σε υψόμετρο **151** μέτρων. Είναι μια αληθινή ευτυχία της όρασης. Η θέα είναι μεγαλειώδης, ανατολικά στον ευρύτατο όρμο του Ναβαρίνου, νότια σε ολόκληρο το μακρόστενο σώμα του νησιού και δυτικά στον απέραντο ορίζοντα του πελάγους. Η θεαματικότερη, ωστόσο, εικόνα, μια από τις πιο συναρπαστικές που έχουν αντικρύσει τα μάτια μας στην Ελλάδα, είναι χαμηλά στην κατεύθυνση του Βορρά. Εκεί μαγνητίζει το βλέμμα μας η συγκλονιστική κάτοψη του στενού δίαυλου της Συκιάς, με τα απολύτως γαλήνια, ρηχά και διαυγέστατα νερά. Ακριβώς από πάνω ορθώνεται ο απότομος

λόφος με τα τείχη του Παλαιόκαστρου. Πιο πίσω ακόμη, απλώνεται η εκτεταμένη **Λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας** κι ένα τμήμα της τέλειης καμπύλης της θρυλικής **Βοϊδοκοιλιάς**. Αισθανόμαστε κυριολεκτικά καθηλωμένοι από τις οπτικές αποκλύψεις της Σφακτηρίας, δεν ξέρουμε τι πρώτα ν' αγναντέψουμε, να φωτογραφίσουμε, να θαυμάσουμε. Έτσι, με χαλαρή και ευχάριστη πορεία **40-50** μόλις λεπτών έχουμε το μέγιστο προνόμιο να βρισκόμαστε σ' ένα από τα κορυφαία σημεία θέασης στην Ελλάδα (3).

Περιφέρουμε το βλέμμα στο μακρόστενο και αρκετά ομαλό έδαφος της ακρόπολης. Αυτό περικλείεται από τον οχυρωματικό περίβολο ή μάλλον από τα υπολείμματα

Ένα υπερθέαμα ανταμείβει την όρασή μας στην κορυφή της Σφακτηρίας. Χαμηλά ο διάυλος της Συκιάς, η στενή γλώσσα στεριάς και η λιμνοθάλασσα της Γιάλοβας – Εντυπωσιακό στην κορυφή του αντικρινού λόφου ορθώνεται το Παλαιόκαστρο – Τμήμα από το σωζόμενο τείχος της Σφακτηρίας.

του, που σώζονται σχεδόν μόνον σε επίπεδο θεμελίωσης. Όλη η υπέργεια τοικοποιία έχει καταρρεύσει σε λιθοσωρούς στα απότομα πρανή. Ο τόπος έχει μεγάλη ιστορική σημασία. Ήταν κατά την διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου και συγκεκριμένα το 425 π.χ, όταν ο στρατηγός των Αθηναίων **Δημοσθένης** (4), απέκλεισε με δύναμη Αθηναίων και Μεσσηνίων το νησί. Ξεκίνησε έτσι η πολιορκία των 420 οχυρωμένων Σπαρτιατών, που αργότερα υποχρεώθηκαν να παραδοθούν και να αιχμαλωτισθούν.

Με γρήγορο βηματισμό επιστρέφουμε από την ακρόπολη στο μόλο σε 25 λεπτά ακριβώς. Εκεί ξαναβρίσκουμε την Κατερίνα και τον Τάκν. Ξεκινάμε ήδη για το

(3) Ο διάυλος της Συκιάς χωρίζει την Σφακτηρία από το αντικρινό ακρωτήριο Κορυφάσιο. Το μέγιστο πλάτος του είναι 150 μέτρα και δεν είναι πλεύσιμος για μεγάλα πλοία. Όπως σημειώνει ο Γ. Μπήρης, το στόμιο αυτό του όρμου του Ναβαρίνου αχρηστεύθηκε με την πόντιση κατεστραμμένων πλοίων και άλλων υλικών από τον Ουλούτζ Αλή, μετά την Ναυμαχία της Ναυπάκτου το 1571. Έτσι, ο όρμος του Ναβαρίνου έχει από τότε μια μόνον είσοδο, από το νότιο άκρο της Σφακτηρίας

(4) Δυστυχώς, πολύ λίγοι επισκέπτες επωφελούνται απ αυτή τη δυνατότητα, αφού οι περισσότεροι αρκούνται σε μια σύντομη και άκοπη περasiά από τα άμεσα προσβάσιμα Μνημεία της Σφακτηρίας.

Δίαυλος της Συκιάς. Στο βάθος η Πύλος.

Μνημείο των Άγγλων στην νησιδούλα **Χελωνάκι** ή **Χελωνήσι**, που βρίσκεται στο κέντρο περίπου του όρμου του Ναβαρίνου. Το λιλιπούτειο βραχονήσι, με μια σπίθα στο νότιο άκρο, δεν υπερβαίνει το ύψος των 4-5 μέτρων από την επιφάνεια του νερού. Στο λιγιστό του χώμα φυτρώνουν μερικά πεύκα, ελιόδεντρα και σχοίνα, όλα πλαγιασμένα απ' τους ανέμους. Πηδάμε στο άνετο μολάκι και σε μισό λεπτό φτάνουμε στο Μνημείο των Άγγλων. Είναι μαρμαρίνο, ενσωματωμένο σε μεγάλο γκριζόλευκο βράχο, και αναφέρει: «εις τους Άγγλους αξιωματικούς και ναύτας τους πεσόντας εν Ναβαρίνω την 20 Οκτωβρίου 1827». Η επιγραφή τελειώνει με την

φράση: «**Η ΕΛΛΑΣ ΕΥΓΝΩΜΟΝΟΥΣΑ**».

4 ώρες μετά την πρωινή αναχώρησή μας βρισκόμαστε και πάλι στο λιμάνι της Πύλου. Είναι τόσο πολλές, συναρπαστικές και ποικίλες οι εικόνες που πέρασαν απ' τα μάτια μας, που έχουμε την αίσθηση ότι αφιερώσαμε πολύ περισσότερο χρόνο στα Μνημεία του Ναβαρίνου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμά ευχαριστούμε τον **Τάκη** και την **Κατερίνα** για την περιοδεία τις ξεναγήσεις και την υπομονή τους για τον χρόνο που χρειαστήκαμε στα Μνημεία του Ναβαρίνου.

Το απέρητο Μνημείο των Άγγλων στο "Χελωνάκι". Οι αεροφωτογραφίες απεικονίζουν με εντυπωσιακό τρόπο την μορφολογία της περιοχής: Δίαυλος Συκιάς, αμμουδερή παραλία Ναβαρίνου, το Διβάρι που είναι ο υδάτινος σύνδεσμος της θάλασσας του Ναβαρίνου και της λιμνοθάλασσας της Γιάλοβας.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

ΝΑΒΑΡΙΝΟ Ο.Ε. (Ημερήσιες εκδρομές και ενοικιάσεις σκαφών), Τηλ. **27230 23.155**, κιν **6932 672.936**.

ΝΗΣΟΣ ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Έκταση: **3.193 τετ. χλμ.**
 Μήκος: **5 χλμ.**
 Μέγιστο Πλάτος: **500 μ.**
 Μέγιστο Ύψος: **152 μ.**

(5) Ο στρατηγός των Αθηναίων Δημοσθένης υπήρξε ο παππούς του κατοπινού, περίφημου ρήτορα Δημοσθένη.

ΣΦΑΚΤΗΡΙΑ

Χάρτης: "Τα Νησιά της Μεσσηνίας" Εκδόσεις Road

